

hij stelde ook voor dat zij met de vooraanstaande communistische verzetman Gerben Wagenaar zou spreken.

Behalve Bosch werden al dezen in opdracht van de koningin naar 'Anneville' gebracht. Rutgers verscheen er als eerste op 19 mei – hij noemde niet minder dan vijf mogelijke formateurs: Gerbrandy (daar dacht de koningin niet aan: hij had haar, meende zij, van '42 af voortdurend dwarsgezeten en hij was bovendien, zei zij hem spoedig, 'niet vernieuwd'¹), Donner, Drees, Bosch of Schermerhorn. Tilanus (aan wie bleek dat de koningin 'heel erg onder de indruk van Schermerhorn en de Nederlandse Volksbeweging was, niet zozeer van Drees'²) noemde op diezelfde 19de mei slechts één naam: Donner. 'Tilanus viel erg tegen', noteerde de vorstin na het gesprek met hem.

'Beschouwt Chr. Hist. die met [de Nederlandse] Volksbeweging meegaan als dissidenten. Kraakt ze met argumenten. Beschouwt [de] V[olks]B[eweging] als gevaarlijk dilettaantisme en zegt wat hij heeft kunnen toetsen volk niet veel veranderd is en gehecht aan oude traditie en groei. Laatste kab. formatie³ ging ruw over dit alles heen, gevolgen kunnen bij herhaling stukken maken' –

uitlatingen die de koningin op schrift deden verzuchten: 'Niemand op de hoogte van Londen en samenstelling vernieuwd kab.'⁴

Op 22 mei verscheen Schilthuis met drie namen: Drees, Schermerhorn en mr. P. J. Oud, opnieuw burgemeester van Rotterdam, en op 23 mei noemde de Boer de namen van Bosch en van mr. W. G. A. van Sonsbeeck, opnieuw commissaris van de koningin in Limburg; Kolfschoten noemde geen enkele naam – een typerend bewijs voor de mate waarin de Rooms-Katholieke Staatspartij op de achtergrond was geraakt.

Er waren zeven namen genoemd – wie moest nu de opdracht krijgen? De koningin had de overtuiging dat zij voor een historische beslissing stond: aan wie kon 'de vernieuwing' worden toevertrouwd? Haar naaste adviseur, jhr. mr. F. Beelaerts van Blokland, vice-president van de Raad van State, was van oordeel dat een nationaal kabinet moest worden gevormd waarin alle politieke richtingen vertegenwoordigd waren – er zouden dan maar twee figuren in aanmerking komen om formateur te worden: Drees en Schermerhorn; hij prefereerde Drees aangezien deze veel meer politieke ervaring had en Schermerhorns vernieuwingsdenk-

¹ Gerbrandy, 14 nov. 1955. ² G. Puchinger: *Tilanus vertelde mij zijn leven* (1966), p. 234. ³ Die van het derde kabinet-Gerbrandy. ⁴ Koningin Wilhelmina: 'Dagboekantekeningen'.